

การบริหารจัดการวัดร้างในอำเภอบางบาล

The Administration Abandoned Temples in Bang Bal Districts

ณพศักดิ์ ภูคำศักดิ์

Noppasak Pookhumsak

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สาขารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

Email: koko_noppasak@hotmail.com

บทคัดย่อ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมโดดเด่นเป็นของตัวเอง สืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และมีโบราณสถานที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบันวัดบางวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกปล่อยให้ทิ้งร้างจนบางวัดไม่หลงเหลือประวัติเพื่อศึกษาต่อได้ บทความวิชาการนี้จึงอยากนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์วัดร้างในอำเภอบางบาล ซึ่งเป็นหนึ่งในอำเภอพระนครศรีอยุธยาซึ่งค่อนข้างเป็นอำเภอที่มีความสนใจค่อนข้างน้อย จนอาจจะทำให้ไม่สำคัญในสายตาของคนภายนอกแล้วยิ่งเป็นวัดร้างซึ่งเดิมไม่มีผู้สนใจ ผู้เขียนจึงอยากนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์วัดร้างในอำเภอบางบาล ว่าในการอนุรักษ์วัดร้างของอำเภอบางบาลควรจะมีการมีส่วนร่วมของภาคต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องโดยที่จะมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ภาคประชาชน ทำให้วัดร้างได้อยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและทรงคุณค่าไปอีกรุ่น

คำสำคัญ: วัดร้าง; การอนุรักษ์; การบริหารจัดการ

ABSTRACT

In the Ayutthaya province has a distinctive history and culture of its own. Inherited from the past up to the present, architecture, art and sculpture, and ancient traditions there is a place that represents prosperity, a Buddhist temple, today in Ayutthaya province, some is left abandoned until the measure is to study history. Academic articles, we offer guidelines to conserve abandoned temples in Bang Bal Districts, which is one of the district Phra Nakhon Si Ayutthaya, which was rather a district that has relatively little attention until may make is not important in the eyes of people outside, a measure which does not have the original investigators. The author therefore wants to offer guidelines to conserve abandoned in some municipalities that, in some measure of conservation, Government should have the participation of the various sectors involved by engaging the most public sector. Make the abandoned temples-listed as a cultural heritage and value.

Keywords: Administration; Abandoned Temples; the Conservation

บทนำ

ปัจจุบันวัดร้างในอำเภอบางบาลมีทั้งหมด 2 แห่งด้วยกันซึ่งวัดร้างเหล่านี้ไม่ใช่ซากปรักหักพังเท่านั้น หากแต่วัดร้างเหล่านี้ยังเป็นเสมือนพื้นที่ความทรงจำของชุมชนโบราณในอำเภอบางบาลซึ่งกล่าวได้ว่าวัดร้างเหล่านั้นเป็นโบราณสถานและเป็นสถานที่ที่คนรุ่นหลังพึงอนุรักษ์ไว้ ซึ่งกรมศิลปากรได้ให้ความหมายของโบราณสถานไว้ว่า โบราณสถานหมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นมีความเก่าแก่มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี และยังรวมถึงสถานที่ต่างๆ หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ จากที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งความต้องการของชนรุ่นหลังย่อมมีความต้องการให้คงอยู่ไว้หรืออนุรักษ์ไว้ซึ่ง (ไชโย มะลิผล, 2542) ได้ให้ความหมายของคำว่าอนุรักษ์ไว้ว่า การอนุรักษ์ มีความหมายทั้งในมุมแคบและในมุมกว้างหลายประการโดยมีผู้ให้ความหมายไว้สองนัย นัยที่กว้าง คือการอนุรักษ์หมายถึงการใช้และการจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างมาอย่างชาญฉลาด ตลอดจนจะมีการวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตของเราเอง ซึ่งความต้องการในอนาคตมักจะหมายถึง การมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเพียงพอในอนาคตนั่นเอง ส่วนอีกนัยที่มีความหมายแคบกว่า “การอนุรักษ์” หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารหรือกลุ่มอาคาร และพื้นที่อนุรักษ์ใกล้เคียง (Conservation Area) โดยมักเป็นอาคารที่มีคุณภาพดีทางโบราณสถานหรือความรู้ทางประวัติศาสตร์

สมศักดิ์ แต่งพันธ์ (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อนุรักษ์ หมายถึง รักษา ดูแล และระวังป้องกัน เสียหาย รวมความแล้วคือปฏิบัติไม่มากได้ให้ความหมายนี้จึงเป็นเพียงการรักษาเท่าที่จำเป็นแก่สภาพ เพราะว่าโดยหน้าที่ความรับผิดชอบแล้วศิลปกรรมเป็นของเก่าแก่โบราณ ในการรักษาจำเป็นต้องมีความพยายามคงคุณค่าของแท้ดั้งเดิมให้มากที่สุด ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นข้าพเจ้ามีความคิดเห็นที่ตรงกันในเรื่องปฏิบัติต่อโบราณสถานและขัดแย้งในเรื่องที่ว่าการรักษาเป็นเพียงหน้าที่ของกรมศิลปากรซึ่งในความคิด จริงอยู่ที่หน้าที่ตรวจสอบ บูรณะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญแต่ก็จำเป็นต้องมีเหตุไฉนคอยสอดส่องคนที่อาจจะมาทำลายหรือดูแลจากสิ่งต่างๆที่จะส่งผลให้โบราณสถาน หรือวัดร้าง หดโทรมไปมากกว่าเดิม ซึ่งในต่างประเทศก็มีการอนุรักษ์เหมือนกันเพราะอย่างที่ทราบบนโลกเรานั้นมีสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนยุคเราหลายยุคหลายสมัย ซึ่ง (เรืองแสง ทองสุขแสงเจริญ, 2542) ได้กล่าวถึงแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานตามกฎบัตรเวนิส (Venice Charter) ซึ่งเป็นกฎบัตรสากลว่าด้วยการอนุรักษ์และการบูรณปฏิสังขรณ์ อาคารโบราณสถาน และบริเวณพื้นที่ประวัติศาสตร์

ดังนั้นแม้ว่าอาคารบางหลังจะด้อยคุณค่าทางความงาม หากแต่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ก็ควรจะดูแลรักษาด้วยเช่นกัน และการดูแลรักษาโบราณสถาน จำเป็นต้องกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเป็นถาวร การอนุรักษ์โบราณสถานนั้นจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์บริเวณที่ตั้งอย่างเหมาะสม และการบูรณปฏิสังขรณ์ จะต้องใช้ความเชี่ยวชาญในระดับสูงเพื่อมุ่งรักษาสุนทรียภาพและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัสดุ

ก่อสร้างอาคารดั้งเดิม ถ้ามีการต่อส่วนใหม่ในการบูรณะ จักต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นส่วนที่ต่อเติมขึ้นในยุคปัจจุบันและในความคิดของผู้เขียนมีความเห็นที่ตรงกับด้านนี้แต่ควรจะมีการอนุรักษ์ไม่ใช่เพียงแค่เป็นโบราณสถานแต่เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่ากับจิตใจ และยังมีแนวคิดที่อธิบายความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์อีกมากมาย ที่อธิบายในด้านศิลปะ ด้านสิ่งแวดล้อม หรือในอีกหลายด้านต่างๆ โดยผู้เขียนต้องการจะนำเสนอให้เห็นว่าแนวทางการอนุรักษ์ควรเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นและต้องการให้ผู้คนที่หันกลับมาสนใจในสิ่งที่อาจจะตกตาดตกฝน ไม้เลื้อยต่างๆมาเกาะซึ่งสิ่งเหล่านั้นคือวัดร้างหรือโบราณสถานโดยที่การอนุรักษ์ดังกล่าวผู้เขียนอยากให้ออกมาจากจิตใจจริงๆว่าควรอนุรักษ์ไว้เพื่ออะไร เพื่อผลประโยชน์ หรือกลัวสิ่งเหล่านี้สูญหายไป ซึ่งในอำเภอบางบาลเราจะมี การเข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าตัวเมือง ซึ่งในตัวเมืองอยุธยาต้องมีการอนุรักษ์โบราณสถานกันอยู่แล้ว เพราะถือว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวแต่กับอำเภอเล็กๆอย่างอำเภอบางบาลน้อยคนนักที่จะเข้ามาหาว่าอำเภอแห่งนี้มีอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดร้างซึ่งไม่ค่อยมีคนสนใจอยู่แล้ว ชาวบ้านในละแวกนั้นก็อาจจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์มาก จึงอาจจะทำให้วัดร้างในอำเภอบางบาลได้บทความนี้ผู้เขียนจึงได้นำแนวคิด ทฤษฎีตลอดจนความคิดเห็นของผู้เขียนมาอธิบายการอนุรักษ์ดังกล่าวโดยมีประเด็นที่จะเสนอดังนี้

บทบาทการอนุรักษ์

ทุกคนที่กล่าวถึงในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแค่ภาคประชาชนแต่รวมไปถึงภาครัฐบาลที่ต้องเข้ามาช่วยเหลือหรือสนับสนุนโดยใช้หลักของ Public Private People Partnership ก็คือความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนโดยมีประชาชนมาเกี่ยวข้อง โดยที่ (Shafiuil Azam Ahmed, 2006) เคยได้ให้นิยามเกี่ยวกับแนวคิดนี้ไว้ว่า ประชาชนจะเติมเต็มช่องว่างในการบริหารระหว่างภาครัฐภาคเอกชนให้มีความยืดหยุ่นกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้เกิดขึ้นได้หลายลักษณะหลายรูปแบบ หลายวิธีการ หลายกิจกรรม และหลายวัตถุประสงค์ ซึ่งโดยรวมแล้วประชาชนรวมไปถึงภาครัฐต้องได้มีการประชุมหรือพิจารณาแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนโดยต้องมีการวางแผนเป็นขั้นเป็นตอน และมีการประเมินผลการปฏิบัติการแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน เพื่อช่วยกันส่งเสริมอนุรักษ์ให้โบราณสถานที่มีคุณค่าอยู่แต่เดิมแล้วให้คนได้เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านั้น

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล (2521) ได้กล่าวไว้ว่า การที่จะสร้างแนวคิดการอนุรักษ์ได้นั้น จะต้องพิจารณา ด้านคุณค่าของโบราณวัตถุหรือโบราณสถาน โดยจะแบ่งเป็นการอนุรักษ์ในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์อารยธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าข้อมูลที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ก็คือสิ่งที่บันทึกอย่างเป็นระบบระเบียบซึ่งตัวผู้เขียนก็มีความคิดเห็นที่ตรงกันกับแนวคิดข้อนี้ซึ่งสังเกตได้จากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงก็เป็นโบราณวัตถุที่มีลายลักษณ์อักษรและยังทำให้มีการเชื่อมโยงกันทางประวัติศาสตร์ส่งผลให้ผู้คนในยุคปัจจุบันได้มีภาษาไทยเป็นของตัวเองรวมไปถึงความภาคภูมิใจของอักษรไทยอีกด้วย

อนุวิทย์ เจริญศุกกุล ยังกล่าวไว้อีกว่าการอนุรักษ์ที่เป็นองค์ประกอบการดำรงชีพของสังคมและชุมชน โดยโบราณสถานนั้นมีประโยชน์อีกมากมายหลายอย่างต่อสังคมในยุคปัจจุบันคือการส่งเสริมในแง่ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นหลักโดยเฉพาะที่อ้างอิงกันเสมอก็คือประโยชน์อันเกิดจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่ความเป็นจริงเป็นผลประโยชน์แค่ด้านเดียวเพราะโบราณสถานต่างๆเป็นองค์ประกอบของเรื่องความมั่นคงทางจิตใจที่แสดงให้เห็นว่าสังคมที่ตนดำรงอยู่ไม่ใช่หลักลอยทางวัฒนธรรมโดยส่วนตัวผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับบางส่วนคือการที่โบราณสถานก็มีความสำคัญอีกหนึ่งนัยยะแต่ที่สำคัญคือประชาชนควรได้รับสิ่งตอบแทนจากโบราณสถานโดยผู้เขียนไม่ได้กล่าวว่าประชาชนต้องหากินกับโบราณสถานเพียงแต่จะกล่าวว่า การที่มีโบราณสถานแล้วชุมชนหรือชาวบ้านได้รับประโยชน์ต่างก็เป็นผลดีของทั้งสองฝ่ายทั้งชุมชนและโบราณสถานเองและอำเภอบางบาลก็ไม่ใช่อำเภอที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับเรื่องโบราณสถานเท่าที่ควรและในส่วนของประวัติศาสตร์ก็ค่อนข้างที่จะหาข้อมูลยากคนในชุมชนรวมถึงภาครัฐจึงต้องช่วยกันดูแลไม่ให้โบราณสถานหรือวัดร้างหรือเพียงแต่ชื่อกับตำนานเท่านั้น โดยคำว่าวัดร้าง มีความหมายคือศาสนสถานทั้งหมดหน้าที่การใช้งานอย่างเป็นทางการไปแล้ว มีตั้งแต่การขาดพระสงฆ์จำพรรษาประจำวัด การถูกยุบรวมกับวัดอื่น ไปจนถึงถูกทำลาย ซึ่งตรงนี้ก็เป็นที่บอกอย่างชัดเจนแล้วว่า วัดร้าง เป็นสถานที่ที่ไม่มีคนอยู่อาศัย แต่ด้วยความที่เราเกิดเป็นคนไทย และอยากแสดงให้เห็นว่า เราต้องการรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ เพราะฉะนั้นความร่วมมือจากชุมชนหรือภาคประชาชนนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

การตระหนักถึงการสูญหายของวัดร้าง

คนในสมัยนี้บางคนอาจจะคิดว่าการมีโบราณสถานอยู่เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาชื่นชมแต่ตัวเองกลับไม่ได้มีความภาคภูมิใจถึงสิ่งที่เราถืออยู่ถึงจะหายไปตัวเองก็คิดว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับชีวิตแต่แทนที่เราจะคิดว่าเราเกิดมาเราควรภูมิใจแค่ไหนที่มีสิ่งเหล่านี้ที่บรรพบุรุษเราเหลือไว้ให้การศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ได้เพื่อจดจำเรื่องราวหรือรายละเอียดต่างๆเพียงอย่างเดียวแต่ศึกษาเพื่อให้เกิดและนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันได้ นี่จึงเป็นสิ่งที่ชนรุ่นหลังควรตระหนักว่าการที่มีสิ่งๆที่เรียกว่าโบราณสถานหรือประวัติศาสตร์อยู่ในมือก็เหมือนกับว่าเรามีความรู้เรื่องราวในอดีตเพื่อที่สามารถปรับใช้กับปัจจุบันและอนาคตได้ และในปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าศาสนาได้ถูกโจมตีอย่างมากไม่ว่าจะเป็นการที่ พระสงฆ์กินเหล้าเมาอาละวาด หรือทำเรื่องเสื่อมเสียมาให้ศาสนจักร จนคนในปัจจุบันเริ่มหมดศรัทธาในศาสนานี้ก็อาจจะเห็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เกิดจากวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษาจะกลายเป็นวัดร้างถ้าเรามามองในอีกมุมหนึ่งเราก็จะเห็นว่าในอดีตอาจจะจะมีเรื่องราวแบบนี้ก็เป็นได้

ความสัมพันธ์ของโบราณสถาน

สาเหตุที่ทำให้เกิดการชำรุดทรุดโทรมของโบราณสถาน อาจแบ่งได้หลายสาเหตุ โดยกรมศิลปากรได้อธิบายสาเหตุของการชำรุดทรุดโทรมของโบราณสถานไว้ว่ามีหลายสาเหตุ มีหลายกระบวนการที่เกิดขึ้นพร้อมกันซึ่งจะแบ่งเป็น สาเหตุจากมนุษย์ มนุษย์เป็นศัตรูที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุ และเกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นการเก็บรักษาการดูแลที่ไม่ถูกวิธี การรู้เท่าไม่ถึงการณ์การลักลอบขุดทำลายเพื่อหาวัตถุมีค่า หรือการจงใจทำลายทำให้ข้าวของเสียหายโดยอาจมีเหตุผลบางประการ หรือถ้าเรามองถึงเรื่องประวัติศาสตร์ของประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็เห็นได้ชัดที่เกิดจากการรุกรานของชาติอื่นๆ ก็จะทำให้ของเดิมที่มีอยู่แล้วสูญหายมากไปกว่านี้ก็เป็นได้และนอกเหนือจากมนุษย์แล้วก็มีสาเหตุหลักๆมาจากธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นวายุภัย อัคคีภัย อุทกภัยซึ่งอำเภอบางบาลเป็นเรื่องค่อนข้างขึ้นชื่อเรื่องอุทกภัยด้วย โดยความคิดของผู้เขียนในปัจจุบันเราจะเห็นได้ถึงข่าวที่เสียหายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่พระสงฆ์บางรูปมีการทำผิดวินัยสงฆ์ จนทำให้ต้องอาบัติ แต่เรื่องราวไม่ได้จบเพียงนั้นทำให้คนในสังคมมองศาสนาในด้านลบและยังทำให้ศาสนาเสื่อมเสียชื่อเสียงและผู้เขียนก็ไม่ได้มีความคิดเห็นที่จะเห็นว่าวัดมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ความผิดขึ้นอยู่กับการกระทำของบุคคลนั้นๆนี่คือสิ่งที่ตัวผู้เขียนมอง จนกระทั่ง ข้าพเจ้าได้ไปพบเห็นข้อความบางอย่าง ซึ่ง ผู้เขียนจะสรุปโดยรวมได้ใจความว่า ทุกวันนี้พระสงฆ์ปฏิบัติตนไม่เหมาะสมและไม่มี ความสำรวม ทำให้ศาสนาเสื่อมเสีย และยังกล่าวอีกทีท่านเองว่า วัดควรจะยุบรวมกันเพราะจะได้เอาเนื้อที่บางส่วนไปสร้างประโยชน์หรือจัดเป็นที่ทำกินให้กับชาวบ้าน ซึ่งนี่อาจจะเป็นอีกหนึ่งสาเหตุในอนาคตที่ทำให้มีวัดร้างเพิ่มขึ้นอีกก็เป็นได้ แต่โดยภาพรวมแล้วทุกวันนี้สิ่งที่เรียกว่าโบราณสถานหรือ วัดร้าง จะอยู่รอดต่อไปก็ขึ้นอยู่กับคนในประเทศทุกคนไม่เกี่ยวกับความผิดใคร หรือ ความคิดใคร เพียงแต่อยากให้ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันคือการทำสิ่งที่มีอยู่ให้ดำรงต่อไปไม่ใช่การเพิ่มภาระให้กับสังคม ซึ่งสังคมในทุกๆวันนี้ก็ค่อนข้างจะมีปัญหามากพอแล้ว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม หรืออีกหลายๆปัญหา ถ้าเราทุกคนช่วยกันลดทิว ก็จะสามารถช่วยให้สังคมน่าอยู่อย่างมาก

สาเหตุของการอนุรักษ์ของโบราณสถาน

โบราณสถานเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมและหลักฐานของความเจริญรุ่งเรืองประเภทสังหาริมทรัพย์ที่สามารถบอกเรื่องราวต่างๆภายในอดีตไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งอนุชนรุ่นหลังสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากโบราณสถาน ดังนั้นโบราณสถานยังเปรียบได้กับผู้อาวุโส หรือบรรพบุรุษของมนุษยชาติที่มีอายุยาวนานแม้ว่าโบราณสถานบางแห่งจะชำรุดทรุดโทรม และหมดสภาพใช้งานแล้วก็ตามเปรียบเสมือนบรรพบุรุษของมนุษยชาติดังนั้นการใช้งานและการดูแลรักษาจึงควรปฏิบัติเช่นเดียวกับที่ปฏิบัติต่อบรรพบุรุษหรือญาติผู้ใหญ่ การแสดงความเคารพเคารพระอ่อนน้อมถ่อมตน ต่อโบราณสถานก็เพราะโบราณสถานมีประโยชน์หลายด้านไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ด้านวิชาการ, ประโยชน์ด้านการศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยีในการก่อสร้าง, ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว, เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ, ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นภาคภูมิใจ, ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ และในความคิดของผู้เขียนคิดว่า ถ้าในอดีตมีการ

อนุรักษย์ที่ถูกวิธีอาจจะมีผลประโยชน์กับประเทศชาติมากกว่านี้ หากเรามองดูวัดสมัยปัจจุบันวัดส่วนใหญ่จะมีจิตรกรรมฝาผนังซึ่งบางวัดได้มีการเล่าเหตุการณ์สำคัญต่างๆบนฝาผนังรวมไปถึงจิตรกรรมบางภาพอาจจะมี การลำดับเหตุการณ์ซึ่งอาจจะพลิกโฉมหน้าของประวัติศาสตร์ไทยในสมัยนี้เลยก็ได้ ไม่ใช่มีเพียงแต่จิตรกรรม ฝาผนังแต่ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่สามารกล่าวถึงประวัติศาสตร์ได้หากแต่จะรวมไปถึงโบราณวัตถุ สิ่งของมีค่าในอดีตต่างๆที่ตกหล่นอยู่ อาจจะมีสิ่งที่สำคัญในยุคหนึ่งก็ได้ บางสิ่งบางอย่างที่เราเห็นผ่านตาเช่น ต้นไม้ที่อยู่กับโบราณสถานแห่งนั้น อาจจะเป็นที่ที่ทหารได้ลักลอบแอบมาประชุมกันเพื่อวางแผนรบก็เป็นได้ หรืออย่างเช่นบางหน้าประวัติศาสตร์ได้เอ่ยถึงการลักลอบปลงพระชนม์ที่วาศรีสุทธาราษฎร์ซึ่งตามประวัติศาสตร์ ได้กล่าวไว้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นนอกตัวเมืองหลวงซึ่งอาจจะมีหลักฐานดังกล่าวตกอยู่แถวๆนั้นก็ ได้ ซึ่งคนไทยหรือคนต่างชาติส่วนใหญ่ก็มักจะเรียงลำดับประวัติศาสตร์ได้จากหลายอย่างแต่หลักมักจะมาจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีน้ำหนักมากพอให้เรื่องราวเหล่านั้นได้กลายมาเป็นประวัติศาสตร์ยกตัวอย่างเช่น ศิลปะจารึกของพ่อขุนรามคำแหงถ้าพระองค์ไม่ทรงเขียนศิลปะจารึกจะทำให้คนไทยไม่ทราบที่มาของภาษาไม่ ทราบถึงลำดับเหตุการณ์ที่ถูกต้องเช่นกันกับวัดร้างซึ่งบางวัดอาจจะมีข้อมูลสำคัญทางประวัติศาสตร์เหล่านั้น อยู่ก็เป็นได้ ดังนั้นการอนุรักษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ไม่เพียงแต่จะอนุรักษย์เพียงเพราะสิ่งเหล่านั้นเป็น สิ่งที่บรรพบุรุษสร้างไว้ หากแต่เพียงยังให้สิ่งที่มีมากกว่านั้นสิ่งที่เราไม่รู้และไม่เคยรู้มาก่อนนั้น คือ อดีตที่พร้อมจะสูญ หายไปตามกาลเวลา

สิ่งที่ควรอนุรักษย์ไว้ไม่ใช่เพียงแคโบราณสถานหรือวัดร้าง

จริงอยู่ที่การอนุรักษย์จะช่วยให้โบราณสถานหรือแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อื่นๆอยู่คู่กับประเทศ แต่นอกเหนือจากการอนุรักษย์คือการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวโบราณสถานเองด้วยเพื่อที่จะทำให้ประวัติ ความเป็นมาของสถานที่เหล่านั้นสืบคงอยู่ไม่ใช่เพียงเพราะสถานที่เหล่านั้นคือโบราณสถานแต่คือสิ่งที่ยึดเหนี่ยว จิตใจสิ่งที่บรรพบุรุษสร้างมาอาจจะด้วยจุดประสงค์อะไรบางอย่างแต่โบราณสถานจะทำให้เราไม่ลืมรากเหง้า ของตนเองทำให้เราได้รู้ว่าเรามาเยืนตรงนี้ได้เพราะใครผู้เขียนจึงอยากจะให้ทุกคนได้รับรู้ว่าการที่อนุรักษย์ควร จะอนุรักษย์เพราะสิ่งเหล่านี้มีมูลค่าทางจิตใจถึงแม้ว่าเราจะเกิดมาคนละยุคคนละสมัยแต่บางที่สิ่งเหล่านี้ อาจจะเป็น สิ่งที่บรรพบุรุษของเรานับถือแล้วเราจะกล้าทำลายหรือไม่ดูแลสิ่งที่บรรพบุรุษหรือชนรุ่นก่อนภูมิใจที่มีแหล่ง อารยธรรมให้รุ่นลูกหลานได้ดูอยู่ถึงแม้ว่าจะมีบางส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมลงไปบ้างจึงเป็นหน้าที่ของชนรุ่นหลังที่ ต้องเข้ามาจัดการ แก้ไขสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และดูแลตามที่สมควรจึงจะเป็นการอนุรักษย์ที่แท้จริงในความคิดของ ข้าพเจ้าโดยการอนุรักษย์จำเป็นต้องมีหลักการของผู้อนุรักษย์หรือจรรยาบรรณ สุตติกุญแจพิเศษ (2535) ได้ กล่าวถึงจรรยาบรรณของอนุรักษย์ไว้ว่า ในการดำเนินการอนุรักษย์ ผู้ปฏิบัติจะต้องกระทำตามมาตรฐาน จรรยาบรรณของนักอนุรักษย์ การดำเนินการใดๆ จะต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านความงามด้านประวัติศาสตร์ ตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสมบัติวัฒนธรรมนั้นๆ

โดยที่การอนุรักษ์ต้องมีหลายอย่างแต่แท้จริงที่ควรจะมีนั้นคือมีความต้องการอนุรักษ์จริงๆไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตนเองหรืออนุรักษ์เพื่อให้ผู้อื่นมาทำลายแต่มันสะท้อนได้มากกว่านั้นสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยก็มีความรู้สึกสำนึกรักบ้านเกิดไม่ใช่ว่าเอาเถอใครเอาเถอมันหรือจังหวัดใครจังหวัดมันแต่อยากให้เห็นทุกคนได้เห็นถึงความรักต่อประเทศชาติถ้าเพียงสิ่งที่บรรพบุรุษเราสร้างมาเรายังรักษาไม่ได้เราคงไม่กล้าไปคุยกับนานาประเทศได้ว่าเรามีมรดกโลก เรามีแหล่งอารยธรรมที่สำคัญ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนอยากนำเสนอภาพของโบราณสถานทั้งสองแห่ง

ภาพที่ 1 และ 2 วัดเกาะ ต.มหาพราหมณ์ อ. บางบาล จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

จากการสันนิษฐานของกรมศิลปากรได้กล่าวไว้ว่าได้สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาแต่ไม่สามารถบอกช่วงเวลาและประวัติได้ชัดเจนซึ่งจากการที่ผู้เขียนได้ลงสำรวจพื้นที่โดยรอบของวัดเกาะแล้วพบว่าเป็นวัดร้างไม่มีพระสงฆ์จำศีลอยู่ และไม่สามารถเป็นวัดที่สามารถประกอบศาสนพิธีได้ และอยู่ท่ามกลางชุมชน แต่ไม่มีการจัดการสาธารณูปโภคที่ดีควร ไม่ว่าจะเป็นขยะที่อยู่รอบๆวัดโดยไม่มีชาวบ้านคนไหนสนใจที่จะรักษาความสะอาดรวมไปถึงการเข้าไปนอนบริเวณวัดซึ่งตัวผู้เขียนเข้าใจในมุมมองของชาวบ้าน และคนในชุมชนว่าได้เกิดได้ อยู่เช่นนี้มาเนิ่นนานแล้วแต่ถ้าในหลักกฎหมายหรือหลักวิชาการแล้ว ชาวบ้านไม่ควรเข้าไปลุกกล้าพื้นที่ของโบราณสถาน ยิ่งสถานที่นั้นเป็นโบราณสถานที่เราเรียกว่าวัดในอดีต ซึ่งเราไม่สามารถทราบได้เลยว่าชาวบ้านที่เข้าไปในบริเวณวัดนั้นทำอะไรบ้าง และทางเข้าโบราณสถานวัดร้างค่อนข้างที่จะลำบากเพราะต้องเข้าไปในซอยซึ่งค่อนข้างเล็กโดยคนภายนอกจะไม่สามารถทราบได้เลยว่ามีวัดร้างอยู่บริเวณนั้น อีกทั้งแถวนั้นยังมีวัดใกล้เคียงคือวัดแจ้ง ก็อาจจะมีคนเสนอให้วัดเกาะบูรณะร่วมกับวัดแจ้งก็มีโอกาสเป็นไปได้แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้เขียนมีความต้องการที่

จะอนุรักษ์เอาไว้เพื่อที่จะให้วัดเกาะได้เป็นสถานที่ที่สำคัญและอีกประการหนึ่งอยากให้เป็นที่ที่มีคุณค่าทางจิตใจกับชาวบ้านในละแวกนั้นแน่นอนว่าชาวบ้านในละแวกนั้นก็ไม่ได้อยากให้วัดร้างนั้นสูญหายไปเช่นกัน หากแต่ชาวบ้านในชุมชนนั้นไม่มีความรู้ในด้านการอนุรักษ์ที่ถูกต้อง ซึ่งผู้เขียนลองมองย้อนถึงตนเองว่า เราเกิดมาเราก็เห็นสิ่งนี้ยิ่งเราได้เห็นได้เติบโตขึ้นมาจนกระทั่งวันหนึ่งสิ่งนั้นกำลังจะสูญหายไปในความคิดของคนอื่นๆก็ คงจะมีความรู้สึกที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกเช่นกันเพราะในวันที่เราอยากจะทำแลรักษา อนุรักษ์เอาไว้ แต่มาถึงวันนี้เราไม่สามารถทำอะไรได้เลย

ภาพที่ 1 และ 2 วัดแก้วนอก ต.มหาพราหมณ์ อ. บางบาล จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

วัดแก้วนอกเป็นวัดที่ตั้งอยู่นอกเกาะเมืองอยุธยา ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงกับวัดเกาะ แต่วัดนี้ไม่ปรากฏหลักฐานหรือเอกสารที่เกี่ยวกับวัดหรือที่มาของวัดแต่มีการสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายโดยภาพรวมแล้วจะมีที่หลงเหลือคืออุโบสถ ใบเสมาสลักจากหินทรายแล้วก็มีหอรบซังอยู่ โดยวัดแก้วนอกจะอยู่ห่างจากชุมชนไม่ไกลมากแต่ทางเข้าค่อนข้างลึกลับและลำบาก รถใหญ่ไม่สามารถสัญจรได้และปัญหาที่สำคัญของวัดนี้คือเป็นวัดร้างจริงๆ ร้างจากผู้คนและสิ่งต่างๆเป็นที่ที่ค่อนข้างเงียบสงบและทำให้ความดูแลจากภาคต่างๆเข้ามาถึงได้ค่อนข้างยาก แต่ก็เหมือนมีข้อดีในข้อเสีย ยิ่งเป็นทางที่คนเข้ามายากก็ย่อมจะเกิดความเสียหายกับตัวโบราณสถานได้น้อย จะมีสาเหตุที่ให้ทรุดโทรมจึงน่าจะมีสาเหตุหลักมาจากภัยธรรมชาติส่วนใหญ่ซึ่งตัววัดล้อมรอบไปด้วยป่าไม้ ดังนั้นควรปรับปรุงแก้ไขในด้านนี้ด้วยซึ่งการที่ผู้เขียนลงไปด้วย

ตนเองก็เพื่อที่จะทราบถึง สภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม และปัญหาโดยรวมเพื่อที่จะสื่อให้ผู้อ่านได้เห็นถึงคุณค่าของมรดกที่ตั้งอยู่บนโลกใบนี้แต่มีน้อยคนนักจะรู้ให้วัดร้างเหล่านี้ได้กลับมาที่มียืนในสังคมอีกครั้งหนึ่ง

บทสรุป

ในอำเภอบางบาลควรจะต้องมีการอนุรักษ์วัดร้างหรือโบราณสถานไว้เพื่อที่จะได้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในอนาคตรวมไปถึงการช่วยเหลือทางภาคต่างๆและการศึกษาข้อมูลของประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวัดเพื่อให้ผู้คนได้เห็นถึงความสำคัญของการมีอยู่ ดังนั้นควรมีการอนุรักษ์วัดร้างในอำเภอบางบาลเพื่อให้ในภายภาคหน้าจะได้มีสถานที่สำคัญประจำอำเภอไว้ให้โลกภายนอกได้รับรู้และจากที่ผู้เขียนได้กล่าวมาทั้งหมดผู้เขียนต้องการให้ทุกคนได้รับรู้ถึงการอนุรักษ์ไว้ว่าต้องการให้โบราณสถานซึ่งบางคนอาจจะมองข้ามแต่ผู้เขียนอยากจะนำเสนอให้ผู้คนต่างๆได้มองเห็นว่าคนไทยไม่ใช่คนที่จะทอดทิ้งสิ่งที่บรรพบุรุษเราสร้างมา ไม่ได้หลงลืมสิ่งที่บรรพบุรุษ เคยศรัทธาหรือเคยกราบไหว้และการอนุรักษ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการร่วมมือกันระหว่างหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือรวมไปถึงประชาชน อนุรักษ์เพื่อให้สิ่งที่เรียกว่าวัดร้างหรือโบราณสถานอยู่ให้คนในยุคปัจจุบันและอยู่ไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานเพื่อให้ทุกคนไม่ลืมว่าตัวเองมีที่มาอย่างไร และการอนุรักษ์วัดร้างในอำเภอบางบาลควรมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและควรตระหนักถึงการสูญหายไปของวัดร้างและการอนุรักษ์วัดร้างในอำเภอบางบาลไม่ใช่เพียงแค่อุรักษ์สิ่งที่เป็นอิฐเก่าๆแต่ควรจะอนุรักษ์คุณค่าของสิ่งเหล่านั้นให้คงอยู่กับประเทศไปอีกนานเท่าที่จะนานได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2538). *แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ไชโย มะลิผล. (2542). *มาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เรืองแสง ทองสุขแสงเจริญ. (2542). *การรับรู้ปัญหาและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานของประชาชน ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุดกิจ แพวพิเศษ. (2535). *ความรู้และความเห็นในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระภิกษุ ในจังหวัดเชียงใหม่*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. (2521). *องค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทย*. กรุงเทพฯ : สตรีสาร.
- ShafiuI Azam Ahmed. (2006). *People as Partners: Facilitating People's Participation in Public – Private Partnerships for Solid Waste Management*. pp. 781–796 Habitat International.